

Сіра Олена Анатоліївна,
аспірантка КНУКіМ

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Однією з головних проблем, які постають перед соціально-культурною сферою сучасності, є формування духовних і моральних цінностей молоді. Значна роль у цьому процесі належить бібліотекам – скарбницям духовної спадщини, центрам культурно-духовного відродження народу, що сприяють гуманізації суспільства, ствердженню української нації як самостійної одиниці світової спільноти. Бібліотека як соціальний інститут посідає провідне місце у збереженні та формуванні інтелектуального потенціалу суспільства. Однак, на відміну від інших соціальних закладів, бібліотека "живе" у більш широкому просторово-часовому середовищі, зберігаючи знання про явища цивілізації, що існували та існують. При цьому, на кожному з етапів історичного розвитку бібліотека, перебуваючи в конкретно-історичному оточенні, взаємодіючи із соціумом і культурою, відповідаючи соціальному замовленню суспільства, культурним потребам, бажанням та інтересам окремої особистості, виконує різні функції.

У перекладі з латинської мови слово "функція" означає роль, сферу діяльності, коло обов'язків, призначення [3, 630]. Поняття "функція" використовується в багатьох сферах життедіяльності людини і має різне змістове навантаження. Так, в біології функція означає діяльність та розвиток організму; в соціальних відносинах – вияв ознак певного об'єкта; в соціальних інститутах – окремий напрям діяльності, що реалізує їх суспільне призначення.

Аналіз функціональної моделі сучасної бібліотеки – одне з актуальних головних завдань, вирішення якого сприятиме не лише успіху діяльності, але й внесе кардинальні зміни в розуміння її сутності.

Побудова функціональної моделі сучасної бібліотеки – процес трансформації, внаслідок якого за допомогою певних дій створюється бажана модель, обрана із альтернативних варіантів, що дозволяє вдосконалити існуючі та запровадити у відповідності з вимогами часу нетрадиційні форми і методи роботи по обслуговуванню користувачів, засвоїти ефективні інноваційні та інформаційні технології, запровадити культурно-освітні проекти, налагодити міжнародне культурне співробітництво, відтворити найкращі здобутки національного досвіду.

На межі ХХ ст. і ХХІ ст. розвиток бібліотеки як соціокультурного феномену обумовлює інформатизація, що створює умови для гумані-

тарного розвитку бібліотеки як найважливішого засобу комунікації; для виконання соціально-культурних функцій; сприяє творчому втручанню в культурне та громадське життя сучасного суспільства. Зважаючи на те, що важливим показником рівня розвитку науки, економічної та оборонної могутності держави стає інформація – потужний чинник становлення інформаційного суспільства, бібліотека розкривається в ролі інформаційного осередку, яке посідає одне з пріоритетних місць в інформаційній інфраструктурі суспільства, виступаючи найважливішою передумовою інформатизації суспільства.

Однак, зміни в уявленнях про завдання бібліотек, їх місце та роль в інфраструктурі суспільства (культурній, науковій, освітній, інформаційній), обумовили вивчення бібліотеки як складової соціокультурної системи, діяльність якої спрямована на залучення користувачів до знань, сучасного інформаційного потоку та світової культури.

Отже, бібліотеку слід розглядати як соціальну організацію, заклад культури, що займається не лише накопиченням та збереженням людських знань, зафікованих на різних матеріальних носіях, але й як активний розповсюджувач інформації серед користувачів з метою ефективного задоволення та збагачення їх інформаційних і духовно-естетичних потреб.

Дедалі більшого значення для забезпечення потреб користувачів набувають новітні глобальні інформаційні джерела та мережі мультимедіа, які принципово урізноманітнюють ринок бібліотечних послуг та формують нову функціональну модель бібліотеки.

Інтеграція освітньої, просвітницької, дозвіллевої діяльності визначає сьогодні бібліотеку як посередника між особистістю та культурою. У ХХІ ст. стверджуються нові пріоритети в культурній політиці бібліотечного закладу – служити духовному самовдосконаленню особистості, сприяти вдосконаленню людських здібностей, формувати прагнення до пізнання і розвитку розумового та духовного потенціалу людини.

Перетворення бібліотеки на заклад культури передбачає використання у бібліотечній діяльності клубних форм роботи. Як свідчить практика, клуби, відстоюючи право користувачів на необмежене читання будь-яких книжок різноманітної тематики, мають реальну можливість педагогічного впливу на читацькі інтереси аудиторії. Саме діяльність таких клубів дозволяє реалізувати функції бібліотеки як дозвіллевого, рекреаційного центру [1, 13–23]. Варто зазначити, що від творчих здібностей, поглядів, ідеалів, умінь і навичок роботи бібліотекаря з молодим читачем, його обізнаності та рівня культури значною мірою залежить, чи буде реалізована перетворювальна сила

книги, чи будуть реалізовані соціальні функції бібліотеки в повному обсязі.

Отже, вміле використання різноманітних, у тому числі і клубних форм роботи, дає можливість підвищити роль бібліотеки в суспільстві, що, в свою чергу, сприятиме розвитку соціалізації особи, організації її змістового дозвіллевого спілкування.

Сучасна бібліотека є важливим осередком культури, що безоплатно надає користувачам не лише інформаційні послуги, але й сприяє розвитку інтелектуального та творчого потенціалу особистості, організації спілкування, відпочинку та розваг. Бібліотеки, втілюючи оригінальні культурно-дозвіллеві програми, організовуючи літературно-музичні салони та вітальні, естетичні студії, кружки і клуби за інтересами, диспути, презентації, читацькі конференції, тематичні вечори, творчі зустрічі, круглі столи, сприяють створенню оптимальної інфраструктури для організації відпочинку, а також диференціації рекреаційних запитів користувачів з урахуванням їхніх потреб. Розвиток бібліотеки сприяє формуванню функціональної моделі, яка відтворює новий зміст роботи та допомагає розширити коло відвідувачів. Сьогодні публічна бібліотека цікава своєю роллю організатора міжособистісного спілкування, де поєднуються пізнавальні та творчі аспекти. Мобільність публічних бібліотек, готовність повернутися до тих, хто має потребу в опануванні духовними цінностями, особливо помітна зараз, коли вона перетворюється на клуб, музей, театр, тобто виконує роль культурно-громадського центру.

В останні роки неабияке значення приділяється рекреаційному потенціалу бібліотек. З латинської мови термін "рекреація" (*recreatio*) перекладається як "відновлення". Введення поняття рекреація у науковий обіг пов'язане також із запозиченнями з французької мови, що в перекладі трактується як "відпочинок від служби, навчання" або ж "свято", "канікули"; з польської "rekreacja", що означає "відпочинок". Тлумачний словник російської мови С. І. Ожегова та Н. Ю. Шведової розкриває поняття "рекреація" як "відпочинок, поновлення сил після праці" [2, 675].

Рекреаційна функція бібліотеки передбачає відновлення та відтворення витрачених або послаблених психічних сил, оптимізацію самопочуття людини, налагодження активного способу життя, реалізацію інтелектуального і морального потенціалу людини. Рекреаційна функція бібліотеки повною мірою реалізується через практичну бібліотерапію, головною метою якої є протидія негативним тенденціям у суспільстві, здатність збереження та зміцнення фізичного, духовного здоров'я особистості, формування позитивної само-реалізації різних категорій населення.

Виступаючи в ролі соціально-культурного інституту, бібліотека сприяє у реалізації освітньо-виховних завдань, що постають перед навчальними закладами.

Отже, на сьогоднішній день, бібліотека як заклад культури, виконує роль творчої лабораторії, від ресурсів якої багато в чому залежить якість, зміст та забезпечення освітнього, навчального, наукового, культурного процесу. Майбутнє бібліотеки в цьому контексті обумовлено її комунікативно-освітньою, інформаційною, просвітницькою, соціалізуючою та об'єднуючою діяльністю, тобто тими впливами, що сприяють накопиченню соціального капіталу в суспільстві. Бібліотека "генетично" спрямована до розширення кола повноважень, необхідних для культурного розвитку людини, примноження соціального капіталу суспільства на базі розкриття і продукування культурного потенціалу.

Використані джерела

1. Жарков А. Д. Технология культурно-досуговой деятельности библиотеки: Учеб.-метод. пособ. / Анатолий Дмитриевич Жарков. — М. : Либерия, 2008. — Вып. № 82. — 239 с. — (Серия "Библиотекарь и время. XI век").
2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова; Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. — 4-е изд., доп. — М., 2003. — 939 с.
3. Словник іншомовних слів / Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. — К. : Наук. думка. — 2000. — 662 с. — (Словники України).